

ДОМЪТ И РОБОТЪТ: ОПИТ ПО ОНТОТОПОЛОГИЯ

Яким Петров

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Статията „Домът и роботът: Опит по онтотопология“ разглежда пролиферацията на хибриди, действащи във вътрешността на домашните пространства, следствие на технологични иновации като Siri, Alexa, домашни роботи и прочее. Нейният фокус е симптоматичният проект на Мъск „Оптимус“ – домашен робот, разработен като помощник в скучните и изморяващи ежедневни задачи – и поради това ключов пример в изследването на парадоксите в идеите за домашното и атмосферата, приети за ядра в създаването на частно и интимно пространство, дом.

Следвайки критиката на Люс Иригаре към Хайдегеровата онтология и допълвайки я с онтотопологичния проект на Слотердаjk и Латуровите хибриди, статията вижда пролиферацията на хибриди като вход към посрещането на тези парадокси и влиянието им върху съвременната субективност и едно от ключовите пространства на артикулацията ѝ – дома.

Основният проблем, който текстът се опитва да поясни, е своеобразната забрава на атмосферата в създаването и грижата за съвременните домове. Забрава, изявена точно през „поумняването“ на съвременните домове чрез роботи и приложения.

Въпреки това маркираният от статията проблем не идва от технологична параноя, а от необходимостта да се артикулират определени граници на технологиите и да се набележат концептуалните траектории, които трябва да се имат предвид, когато се осъвременяват пространствата на субективността.

Ключови думи: роботи; дом; субективност; онтотопология; хибриди; технология

1. Първи досег с темата

Настоящата работа си поставя за цел да опише някои измерения на трансформация на домашното пространство, случващи се през последните години на пандемия, локдаун, социално дистанциране и усиливаща се дигитализация на социалното поле, обитавано от днешната субективност.

Разбира се, още тук е редно да се каже, че горните събития не могат да бъдат приети за обективни причини за следващите размисли, а са по-скоро

усилватели на ключови проблематични зони в/на съвременната субективност, уловена в самозатягащи се невъзможности за конституиране, тоест за позитивно преутвърждаване на субективността след процедура по десубективизиране (вж. Agamben 2021, pp. 60 – 65).

Следователно този текст не изхожда от позицията, разглеждаща пандемичния хоризонт като абсолютна социокултурна цезура, а по-скоро като значимо нюансиране, надграждане, хибридизация и не на последно място – откриване на проблемни ядра, функциониращи от немалко време във вътрешността на сегашното живеене.

Сега, след като това бе казано, трябва да се отговори на въпроса за избора на пространство, а именно защо критическата оптика, опитваща да улови кризи на субективността днес, е насочена към дома. Причината за това решение е следната:

Съвременният дом се открива като изключително potentен хибрид¹ (място на хибридизация), в което целокупната драматургия на днешната субективност се отиграва.

От тази максимално широка дефиниция централна роля не играят само ефектите от гореспоменатите съвременни кризи, усилили радикално отварянето на домашното към поемането на редица нови дигитализирани/дигитализиращи се диспозитиви – от болницата, магазина през университета, училището, киното, театъра, концертната зала, до бара, нощния клуб.

Всъщност домът е сред онези ключови проблемни зони на модерността, дефинирани през комплексните разграничения между публично/частно/интимно, между природа/култура, между вътре/вън, между голо/облечено и т.н. Затова и когато въпросното пространство стане обект на сериозни трансформативни процеси, произлизащи от външната му социална, политическа, културна реалност (с всички възможни уговорки за иманентната парадоксалност на външното), какъвто е случаят с пандемията и локдауна, то принципната хибридность на домашното, своеобразното му трептене между категориите на модерността (природа/култура; публично/частно/интимно и т.н., всичките мислени) става още по-видимо, а оттам и дезориентиращо/дезорганизиращо субективността.

Тук може да се припомни една осветляваща маркирания проблем критико-анекдотична размяна от именуваната „дебат на века“ между Славой Жижек и Джордън Питърсън от 2018 г., озаглавен „Щастието: капитализъм срещу комунизъм“. В него Жижек, цитирайки бащата „заповед“ от световния self-help бестселър „12 правила за живота. Противоотрова срещу хаоса“ на Питърсън, контрастира клиничния психолог и гуру с типичен диалектически жест, откриващ зева в заповедта, която гласи:

Преди да критикувате света, въведете идеален ред в собствения си дом (Pitarsan 2019, p. 170).

Логиката на това правило е пределно ясна. Човек да спре да говори и действа, преди да се е подготвил за това. Ето защо Питърсън настоява да се започне от малките неща – оправянето на стаята, изправянето на главата и раменете² – и така стъпка по стъпка човекът да развие ценностната си система и в крайна сметка, да я оформи в кохерентна серия от ясни и отчетливи императиви и позиции. Само тогава, като вече изправен, човек може да излезе от дома, от сигурността на познатите си референти и уверено да отсъди състоянията на (ре)презентиращия му се свят. Така този Питърсънов човек ще открие онова, което най-се доближава до вече установената система от ценности и правила, а останалото ще изключи и отпрати към полето на редуцирана другост, функционираща единствено като фигура на системата, определила я като такава и приютила я в лоното на удобна рационална категория.

Възражението на мислител отляво, какъвто е Жижек, към така формулираната вътрешност на правилото също не изисква особено критическо усилие. Това е „заповед“, изцяло попадаща в поддържането на властово конструирани неравенства. Те, от своя страна, са вписани в чудовището на Капитала, дефинирано от непрекъснато възпроизводство и подчиняване на ексцеса и различното през кухи догматични жестове. С тях само се захранва празният център на политикономията и така цикълът на контрол и системно насилие, идващ като услуга, като телефонна апликация, продължава. А всичко това започва от една изцяло фантазмена увереност в реда, който субектът установява у себе си. Редът, правещ го единен и разбира се, морален, а оттам и прав, валиден (истинен), признат и прочее.

Но в контриращото си изказване Жижек не стига до тази параноидна реакция към правилото на Питърсън, макар възможността да присъства. Всъщност Жижеквият жест към мисълта на гуру-психолога идва под формата на посочване на базисен паралогизъм в правилото. Той е, че не може да бъде предпоставен свят изцяло вън от дома. Свят, който вече не прониква вътре в домашното, интимното. Оттук следва, че многообразието, хаосът, кризите не се просмукват от някакво абстрактно вън в стаите, които субектът педантично поддържа. Затова и редът не може да се мисли като последователност на действията, като преход от малко към голямо, а е необходимо да бъде разбран в синхронност, като интензивна взаимопроникнатост на социалните, световите кризи и тези на интимното, частното, домашното. Жижек настоява именно на тази едновременност и взаимна определимост на вътре/вън, ред/хаос, дом/външен свят.

...Но аз имам един изключително наивен commonsense въпрос тук (по отношение на 6-ото правило – бел. авт.).

Ами ако в опита си да сложиш дома си в ред, откриеш, че домът ти е в този ред точно заради начина, по който светът е объркан?

Това не означава да забравиш дома си, но означава, че можеш да правиш двете (да оправяш дома/стаята си и света/външното – бел.авт.) едновременно... (The Radical Revolution 2019, 00:00 – 01:30).

Сега Жижековият аргумент може да се допълни и нюансира точно като бъде свързан с принципната хибридность на домашното в модерността, т.е. с дома като място, в което се отиграват по особено интензивен начин смесването и разделянето, ясно отпращащи към процесите на хибридизация и хибрида, централни за настоящия текст. Възможността на това свързване идва от допълнението веднага след въпроса. Това, че субектът не забравя за дома си, т.е. не забравя интериора си, докато действа във външността, сред обърквания свят, от който домът го „пази“, е ключово, тъй като с тази ремарка Жижековата реторика потвърждава залога на Питърсън за онтологично изправен субект (подреден, координиран ценностно, сигурен и т.н.), но и открива много по-острата цезура именно във възможностите на едно такова изправяне. Казано с други думи, с добавката си (това, че човекът не забравя стаята си, интериора, дома) словенецът въвежда своеобразния double-bind на модерния субект. Той трябва синхронно да категоризира, да се изправя, да „оправя стаята си“, а тя е винаги вече хибридизирана. По този начин Жижек насочва към това, че самите категории, с които стаята се дефинира и разграничава, са хибридни, непрекъснато уловени в концептуалното си ставане. Неслучайно, разгръщайки от дотук казаното смисловия заряд на аргумента, лесно може да се види призрактът на Латур и неговата идея от „Никога не сме били модерни“ за парадокса на „очистването“ (purification)³, а именно работата по превод/асоциация (а защо не и хибридизация от друг ред) на хибридите в категории, които хем разделят сложните, хем пазят позитивността на хибридизиращия си потенциал. А може и да се стигне и още по-далеч, до Лиотар, който дефинира постмодерната ситуация не просто като недоверие в големите наративи и респективното им разтваряне в хиперрелативността на anything goes. Всъщност мисълта на Лиотар е доста по-драматургична и ориентирана към едно специфично „затлачване“ на епистемологичните условия и на креативния потенциал на/в категориите. Именно то води едновременно до свръхпролиферация на хибриди без имена (което е равнозначно на импотентни съчетания на полета, дискурси, позиции, технологични изобретения и пр.), но и до продължаващи кухото си устояване големи разкази, изцяло идеологически детерминирани и неспособни да обясняват реалността. Така, в крайна сметка, постмодерността се открива като пространство на особен вид реализъм (Марк Фишер го нарича „капиталистически реализъм“), населено от пределно изтощени от собствената си свръххибридизация субекти, неспособни на алтернатива и функциониращи на мимолетни изблици на внимание към не особено продуктивни останки от политически, социални, културни, сексуални, научни големи разкази.

Спирайки дотук с разнищването на Жижековия аргумент, може да се каже, че мислена през него, фигурата на дома ясно показва способността си да поставя радикални въпроси към ситуацията днес, белязана от още по-пълно разгръщане на епистемологическата криза, т.е. постмодерността, както и да направи опит към

решение/изход от гореописания не особено позитивен екзистенциален режим. Разбира се, този текст не се надява нито да изчерпи дома като фигура, нито да разреши възлите, затягащи се около днешната субективност и възможностите ѝ за артикулиране. Онова, което тази работа иска оттук насетне, е да направи няколко бележки към една възможна философия на дома.

2. Кратък феноменологически опит върху дома

Сцена на тяло, което се съблича пред прозореца в стаята си/дома си. Някой винаги гледа тялото, което бавно, със специфична грация, се оголва. После фигурата напуска рамката на прозореца или разбира, че някой/нещо наистина гледа, и се скрива. Сцената може да принадлежи на безброй популярни филми, сериали. Зрителите могат да се смеят, да се възбудят, да се уплашат. Могат да разберат без особено усилие значението на погледа на другия и спокойно да продължат гледането си.

Тази баналност обаче, бързината на психологизирането, с което този популярен кадър може да бъде схванат, скриват наивен въпрос. За какво/кого, пред какво/кого наистина това тяло се оголва със специфичната си грация, с еротичния си жест, позволяващ универсализирането/банализацията на образа? Защото това тяло не се съблича нито за другия, нито точно за себе си, нито за зрителя, нито за хетеротопното огледало в стаята. Всички тези погледи идват след едно първично о-глеждане или по-глеждане, което е необходимо да се открие и назове. А смисълът от това назоваване на предшествашото изброените взирания е, че по този начин се открива желанието, работещо в същината на описаната банална сцена. С други думи, да се пита към погледа, предшестваш погледите, дава път към същината на еротичното, което сцената се опитва да даде на консумиращия я.

И така, за какво/кого, пред какво/кого това тяло реално се оголва, ако не точно за себе си, за другия, за огледалото? За/пред стаята си/дома си, ето за/пред какво/кого.

Странността на този отговор бива снета в момента на осъзнаването, че единствено през докосване до същината на пространството мисленето би могло да започне откриването на телата, които привличат, на тялото, което се оголва, което екзистира в/чрез топоса на своето показване.

Настоящият проект, „Сфери“, може да бъде разбран и като опит да се възстанови – поне в един съществен аспект – проектът, побран подтематично в Хайдегеровия ранен труд „Битие и време“, от погребаното си състояние (Sloterdijk 2011, p. 342)

Става дума за радикално преосмисляне на екзистенциалната топология (онтология), поместена като голямата не-мисъл в онтохронологията, която „Битие и време“ е. Само едно такова вгъване на мисълта в онтологичните начини на биване на Dasein би могло да даде необходимата карта,

ориентацията във времето, която белязва страстта на Хайдегер. Оттук и една очевидност.

Dasein е сплетня, хронотопно битие-ето-на, непрестанна интензификация (хибридизация) на топос и хронос, на кризата, бележеща приближаването на Dasein до себе си.

Така, преди да се даде по-ясен отговор към изходния въпрос за тялото за/пред стаята си, е необходимо още малко мисълта да се задържи при критиката на Хайдегер. Задържане, което по-пълно да въведе в смисъла на стаята/дома като топос на откритостта/голотата на Dasein.

Входът към това задържане при Хайдегер и опитът по разгръщането на погребания потенциал на онтопологията е възможен с мисълта на Иригаре и ключовия въпрос за забравата на въздуха във фундаменталната онтология на Хайдегер.

Въздухът би бил архи-медиацията: на логос, на мисленето, на света – физически и психически. Въздухът би бил субстанцията на съюза, която би позволила събирането-заедно (Gestell/Enframing) и подредбата на цялото в живота и Битието на човека, която би позволила неговото обитаване на пространството като смъртен. Но тази архи-чност (на въздуха – бел.авт.) никога не би била способна да бъде конституирана като произход заради медиращите си качества и поради постоянната необходимост от непосредственото съществуване на човека (Irigaray 1999, p. 12).

Кое провокира забравата на фундаменталния елемент на събирането-заедно? Кое провокира не-мисленето на Хайдегер към атмо-сферата, към време-пространството на дишането, на въздушното?

За мисълта на Иригаре, идваща със силата на една радикална онтология на женскостта, това е невъзможността последният универсален философ на ХХ век⁴ да мисли *a priori* условието на всички свои *a priori*, а именно там, където *майка-природа тържествува* (Irigaray 1999, p. 12), т.е. атмо-сферното, въздушното, устояването в самата копула (въздуха), които позволяват земята и огънят (двете фигури на битието-ето-на и на Битието) да се у-грижват, да питат, да се разпростират и да идват-напред (poiesis), т.е. да се откриват.

Но има и още нещо, което извежда Иригаре от локуса на критическа редукция на въздушната забрава у Хайдегер като забрава на женското и респективно утвърждаване на мъжкото като принцип на откритостта (aletheia) на Битието.

На въздуха той дължи началото на живота си, раждането и смъртта си; с въздуха той се храни; във въздуха е приютен; благодарение на въздуха той може да се движи, да упражнява способността за действие, да се манифестира, да вижда и говори (Irigaray 1999, p. 12).

Нещото, което изкарва фигурата на атмо-сферното/въздушното от възможните редукции, е приютеността на човека в/из/чрез него, трасираща цялата

горепосочена мисъл на Иригаре. Чрез тази приютеност се открива едно сложно завръщане на метафизиката на дома, на уюта с цялата етимологическа натовареност и вътрешно напрежение на понятието за уют.⁵

Всъщност обаче Иригаре през завръщането към уюта на дома не цели толкова да покаже репресираното от Хайдегер съдържание на женското, нито пък банално да критикува фашизоидната настойчивост на философа към грунда, към земята като дом, като родина. Целта на архе-медиацията като въздушност, като атмо-сфера е да разкрие сложната връзка между неуловимостта на въздушния/атмо-сферния елемент и тактилноста на уюта.

По този начин онтологичният заряд на дома като атмо-сферно, като уютно явление формира едно парадоксално поле, белязано едновременно от лекота, въздушност, даваща на домашното отвореност, трансформативен потенциал, като цяло – възможности за взаимопроникване на света в стаята и на стаята в света, но и една настойчива тактилност и архитектурноост на преживяването на интериора, а оттам и на екстериора на дома. Последното дава същината на атмо-сферното като уют, като преживяване на собственото тяло, на плътта на човека като праг, събиращ вътре/вън. Точно то конституира самото желание, ероса накъм/за себе си. Уютът, с други думи, е радикална нередуцируема материалност, етимологически свързана с домашното тайнственост (Kasabova 2011), която, в последна сметка, въвежда дома като транссубстантивна фигура, т.е. като топос на мощно формализиране на собственото тяло, оголване, презентиращо тялото/дома, дома/тялото не просто като взаимно проникнати, а като улавящи самата цезура/границата помежду им в нейната фундаментална онтологична значимост. Поради това и понятието, което може да улови въпросната значимост, е именно транссубстанциацията с цялата си натовареност, извираща от смисъла на евхаристията.

Всъщност тайнствеността на тайнството на причастието, на приобщаването чрез *hoc est enim corpus meum*⁶ (1 Cor. 11:24 – 26) лежи в радикалността на едно своеобразно незавършено преображение на точно-ето-това тяло Христово в хляб. Именно незавършеността, това, че метаморфозата не е пълна, че има остатък от реалността на тялото като тяло, който устоява в поглъщането, в приобщаването, действа по един радикално *unheimlich* начин. Това устояване е нещото, което структурира събитието на причастието, ставането-част от атмо-сферата, от уюта, т.е. дома, на божеството.

Нещо повече, събитието на *hoc est enim corpus meum* е събитие на мощна формализация, което ще рече събитие на невъзможна за категоризиране букввалност, на отвъдсетивна тъпота (*bluntness*). Така в дълбината си преживяването на ето-това-е-моето-тяло е преживяване едновременно на пълната интериорност на божествената атмо-сфера, иманентния уют, но и преживяване на прямотата (*blunt* означава и тъпо, и прямо) на абсолютната несъвместимост, екстериорност на божественото. Така описваният онтологичен опит е вероят-

но е най-добре уловен от Кантовото интериоризиране на архитектурното (De Man 2022, pp. 11 – 12), т.е. от едно устояване на човека в абсолютната несъвместимост между вътре/вън, тяло/хляб, дом/свят. Устояване в цезурата им, което дори не е означено, не е символно репрезентирано, а е голо при/участие в/чрез материалността на битието, в реалното, откъдето се открива възможността за всеки праксис, за всяко екзистенциално/онтично обследване на разстилащите се смислови хоризонти пред човека.

Връщайки се след тези мисловни скокове на изначалната сцена със събличащото се тяло и въпроса, отправен към него, може да се каже, че събличането за/пред стаята дава същността на еротичния жест, а именно транссубстанциацията на дома/тялото, тялото/дома. С други думи, онова, което съблазнява в този иначе банален кадър, е конвергацията на атмо-сферното, на лекотата и уютата, тактилноста, плътта, които в парадоксалното си единство откриват дома като онтологичен топос на възможността на грижата-за-себе-си, четена в ключовата си архитектурна връзка с познаването-на-себе-си (Fuko 2021, p. 27)

3. За един робот повече

Спирайки дотук с онтологичните разнищвания на домашното като цезура, даваща атмо-сферата/уютата, сега е време текстът да се обърне към един съвсем конкретен процес в съвременността, който проблематизира фундаментално горните разсъждения.

Става въпрос за нещо, което може да бъде описано като поумняването (смартизацията) на дома, идващо с пролиферацията и рафинирането/хибридизацията на редица smart уреди за дома – Alexa, Siri, роботизирани прахосмукачки, смарт телевизори и прочее.

Фокусът обаче няма да бъде върху вече наличните такива уреди, а върху техния хоризонт, бъдещето им. Причината за това е, че чрез едно такова полагане в идното по-добре се открояват процесите на интериоризация на значенията на тези уреди в сегашността. Или с други думи, по-отчетливо се вижда как определени идеологически и смислови ключове действат върху субективността.

Ето откъде и ще бъде за кратко обгледан роботът „Оптимус“ на Илон Мъск, който може да бъде приет за проекта, дефиниращ към момента идещото по отношение на поумняването на дома.

Въпросният антропоморфен робот, обявен през 2021 г. като ключов проект на вече утвърдената компания за автомобили „Тесла“, идва като своеобразно решение на всички онези *опасни, скучни и репетативни задачи, сред които и странният пример на ходенето до магазина и пазаруването на хранителни стоки* (Nine 2022).

Точно този пример, взет от оригиналното изказване на Мъск по време на AI деня на „Тесла“ през август 2021 година, е с особено любопитно значе-

ние. Причината е, че изказването на Мъск вписва проекта „Оптимус“ в една вече ясно отчетлива идеологическа визия за бъдещето, центрирана около мощна редукция именно на гореописаната ключова цезура, конституираща събитието на уюта/атмо-сферата, а оттам и възможността за практикуване на Латуровото епистемно очистиране, необходимо за самото функциониране на хибридите и хибридизационния процес. Фигурата на тази редукция обаче не е нова. Мъск я разиграва като ядро на визията си за идното още от проекта си Neuralink (все още действащ, но изгубил идеологически устрем), а именно биочипа за разтваряне на човешките когнитивни способности и постигане на реално ефективна телепатична комуникация. Единственото, което маркира разликата на идеологическия заряд при „Оптимус“, е, че хуманоидният робот е проектиран от самото начало за домашни условия и ползване, а случаят с Neuralink бе дискурсивизиран предимно чрез функцията на чипа за лекуване на сериозни заболявания от реда на алцхаймер и церебрална парализа. Тази разлика в идеологическото презентирание е необходимо да бъде удържана предвид, тъй като чрез нея допълнително се открива промяната в редукционистката стратегия. Тя вече не минава през медицината и болестта, а през фигурата на домашния уют, на бита и здравето, което, следвайки Гадамер, е винаги състояние на незабелязването, на неуловимостта, следствие на отсъствието на болка (Stavru 2016, p. 160). С други думи, стратегията минава през категория на неутралността, на не-негативното, което я прави още по-ефективна именно поради незабележимостта, чрез която идеологическите ѝ пластове проникват в съзнанието на субектите.

И така, каква е вътрешността на тази редукция и какви са възможните ѝ ефекти на едно символно ниво в настоящето?

Начален гласък на отговора на тези въпроси дава отново Жижек, който в книгата си „Hegel in a Wired Brain“ („Хегел в свързания мозък“) обсъжда именно Neuralink и телепатичния залог отвъд идеологическата фигура на лекуването на сериозно дискурсивизирани заболявания като маркираните по-горе. За словенеца ключът към редукцията на Мъск се крие в презумпцията му, споделяна от немалко учени в областта на неврологията и свързаните с нея полета, че потокът на мисълта е отделен и автономен от езика (експресията, артикулацията си). Оттук и разглеждането на езика като недостатъчно ефективен медиум за предаване на екзистенциалния опит на човек, като към тази неефективност може да се добавят и пръстите, с които днес се пише на телефон – също бавни, спъващи абсолютната комуникация, т.е. телепатията (JRE Clips 2018, 09:00 – 11:00) За хегелианец като Жижек това ясно разделение на мисъл и език пропуска радикалния диалектически потенциал на вътрешния живот, както и неговите непрекъснато сплитаци се модалности и експресии. Иначе казано, редукцията на Мъск изпуска цезурата между език и мисъл, която формулира различието помежду им, а оттам и открива екзистенциалния опит като опит в самия зев,

в пукнатината между двете. Или, за да го изкажем и по хегелиански, Мъск пропуска същността на абсолютното, а именно, че то никога не е тъждествено на самото себе си без остатък, а напротив, белязано е от минимално различие вътре в себе си – пукнатина, позволяваща самата динамика на абсолютното (вж. Žižek 2020, pp. 44 – 45).

Жижек нарича тази минимална разлика, неконсистентността вътре в тъждеството, провал, стъпвайки върху прословутата Бекетова максима „проваляй се по-добре“. Чрез провала, задвижващ тъждеството като вътрешно спукано, се открива полето на самото реално, на екзистенциалния опит като винаги вече белязан от невъзможност да бъде артикулиран кохерентно. За Жижек обаче точно тази невъзможност на артикулацията е ключът към желанието, към волята. Тя бележи устояването, конституирането на субекта/субективността. Невъзможността, провалът на артикулацията следователно бележат свободата на човека като парадоксалната граница, сбираща в себе си негативността на това, че опитът е белязан от елемент в повече или елемент по-малко, но и на това, че точно тази негативност дава позитивните условия на комуникацията, на дистанцията, формираща самото поле за среща с някаква другост.

Така се вижда, че същинската опасност от редукцията на Мъск е опасност от снемане на вътрешно присъщия антагонизъм на битието, маркиран от не-тъждеството на мисленето и езика – снемане, което би лишило от свобода, разбрана в ключа на практикуването на себе си в зева, в самото онтологично ставане на битието като невъзможността/провала на артикулацията. Тук е редно да се подчертае, че лишаването от свобода няма да доведе до тоталитарна структура от класически тип, а до нещо далеч по-чудовищно – до ситуация на разстилаща се скука, получена от абсолютен достъп до другия/другото, чиято интериоризация от страна на субекта се случва като импотентност, като самокастрация. Епоха на дигитални Атисовци и *символна нищета*, по израза на Щиглер.

Стъпвайки сега върху така разгърнатия Жижеков аргумент срещу редукционизма на Мъск, може да се види и ситуацията с „Оптимус“ и дома, където един съществен нюанс се отиграва, като с това полага залога на едно странно (противоречиво) завръщане. Това е завръщане, следвайки отново Хегел (този път неговата „Естетика“) към своеобразно антично преживяване на другостта.

Всъщност „Оптимус“, мислен като кулминация на технонаучните възможности и като сегашен хоризонт на поумняването на дома, е фигура точно на античната абсолютна съвместимост между носителя си – антропоморфното си изчистено от индивидуални белези тяло и онова, което това тяло носи, удържа, а именно изчистен от грешки изкуствен интелект, изцяло положен върху идеята за функционалност и взимане на точни математически решения (вж. изображение 1⁷).

Изображение 1

С други думи, Оптимус попада в идеологическата матрица на редукцията на съзнанието от по-горе, т.е. явява се своеобразно хетеротопно отиграване на човешкия интелект, редуциран до биохимична мрежа от каузални процедури. Дискурсивната фигура на това хетеротопно отиграване е специфичната приятелска програмираност на робота, с която Мъск тушира заложените технологични страхове и предразсъдъци, твърдейки, че „Оптимус“ е добронамерен, идващ като помощник, като приятел за онези досадни, опасни, репетативни дейности, за които е създаден.

Оставяйки настрана тази лумпен-идеологическа презентация на отношението между човек и технология, която се опитва да снесе сложните диалогични връзки, конфронтациите между човек и машина с фигурата на приятелството⁸, е редно вниманието да се фокусира върху същински проблематичното ядро на този домашен AI, а именно върху това как чрез „Оптимус“, като хоризонт на поумняването на дома, се открива една перспектива към (не)възможностите на съвременната човешка субективност.

Става въпрос за това как маркираната по-горе лумпен-идеологическа презентация на домашния робот, стъпваща върху радикална редукция на субективност-

та и респективно значението на цезурата, влияят на дома като ключова фигура на сложните отношения между хибриди, хибридизационни процеси/ставания и очистването (purification).

Казано по един не толкова понятиен натоварен начин и въвеждайки още един дискурсивен ракурс към темата, въпросът към „Оптимус“ в отношението му към домашното е въпрос към нексуса, функциониращ в дълбината на онтопологията на дома, а именно грижа-за-себе-си/познаване-на-себе-си, с което завърши феноменологическият опит към дома от по-горе.

Всъщност онова, което „Оптимус“ идва да снесе от човека – досадните домашни задачи, странно опасни според Мъск, е онова, което разгръща ресубективизиращия потенциал на дома, което артикулира в пълнота фукоянки четения нексус грижа/познание. Точно досадните, повтарящи се дейности конституират атмо-сферното/уютата. Те отписват дома от общата икономия и маркират праксиса на цезурата, чрез която субективността се артикулира. Нещо повече, чрез тях, чрез тяхната тъпота/прямота се открива и онова, което Лакан нарича *jouissance*, т.е. удоволствието *par excellence*, функциониращо като особено единство на То и Свръх-Аз, което седи като трептящо ядро на еротичното/сексуалното. За Лакан *jouissance*, особено както бива четен от Жижек през фигурата на провала, грешката (вж. Žižek 2012, pp. 20 – 41), структурира самата логика на Желанието като цезура, която непрекъснато фигурира субекта. Една точка на у-държане/под-държане и артикулация на самото място, в което субектът и Umwelt-ът му се пропукват и отварят към позитивната вътрешна динамика на (un)heimlich.⁹

Така, в крайна сметка, „Оптимус“ се явява идеологическа фигура, която не само отиграва хетеротопно една силно редуционистка визия на човешкото съзнание, но и фигура на своеобразна дееротизация на дома, т.е. снемане на атмо-сферното/уютното (неслучайно горе бе използвана банална еротична сцена).

Този текст приема това снемане, дееротизация за ключов проблем на съвременността и на невъзможностите, пред които е изправен субектът в опитите си по конституиране. Ето защо целокупната логическа траектория на дотук изговореното не е артикулация на някакъв параноиден дискурс на технологична инвазия, робофобия и прочее, а е опит да се каже, че независимо откъде човекът се изважда¹⁰, онази нередуцируема точка на желанието, на ероса го белязва с доза несъвместимост, доза невъзможност, радикално необходими за появата на смисъл.

Казано още по-директно, тук бе направен кратък опит мисленето да се по-/у-грижи и да настои по стар обичай на еротичното/сексуалното, фундаращо самото условие на винаги маркирания от провал опит на субекта да се утвърди, да изгради атмо-сфера на собственото си разгръщане. Ето защо текстът ще приключи с цитат на любимия детски психолог на Жижек, по-известен като драматург, а именно Самюъл Бекет: *Try again. Fail again. Fail better.* (Žižek 2019, p. 288).

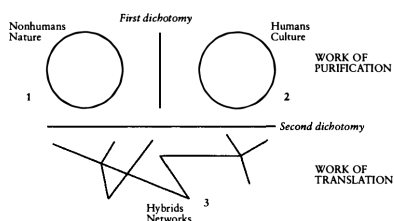
БЕЛЕЖКИ/NOTES

1. Понятията за хибрид е използван в Латуров ключ. Това означава, че хибри-дът е мислен през сложното двупосочно отношение между „труд по пре-вод“ (хибридизация) и „труд по очистване“, конституиращо мрежовостта на модерната, а оттам и на съвременната ситуация.

Хипотезата на това есе – касае се тъкмо за хипотеза и става дума тъкмо за есе – е, че думата „модерен“ означава две съвкупности от напълно различни практики, които, за да останат ефективни, би трябвало да си останат различни, но напоследък не са. Първата създава – чрез „превод“ – амалгами от изцяло нови същества, хибриди от природа и култура. Втората създава – чрез „пречистване“ – две напълно различни онтологични зони, едната отредена само за човешките същества, другата за не-човешките (non-humans). (вж. също фигурата от бел. 6)

Цитатът е от (Latour 1994, p. 19). *Никога не сме били модерни. Опит по симетрична антропология.* Превод Доминика Асенова-Янева. София: Критика и хуманизъм, стр. 19

2. Първата заповед от книгата на Питърсън.
- 3 Отпращам към фигура 1.1. от „Никога не сме били модерни“, взета от английския превод, тъй като в българския фигурата е пропусната:

(Latour 1994, p. 19).. *We Have Never Been Modern.* Translated by Catherine Porter. Cambridge: Harvard University Press, pp. 11

4. Така Ален Бадиу нарича Хайдегер.
5. Отпращам към едно нелошо разгръщане на етимологическия заряд на понятието в: http://ebox.nbu.bg/hometext12/view_lesson.php?id=10
6. Това е Моето тяло.
7. Изображението е взето от: <https://www.reuters.com/business/autos-transportation/elon-musk-faces-skeptics-tesla-gets-ready-unveil-optimus-robot-2022-09-20/>
8. Разбира се, „приятелството“ е белязано от това, че „Оптимус“ е бавен, не особено силен физически и с бутон за изключване (Nine 2022).
9. Добре познатото понятие на Фройд може да бъде мислено именно през двойното си движение от родното (heim/heimat) и познатото към из-родното/непознатото, както и обратно – от из-родното/непознатото към родното и познатото.
10. Реферирам заглавието на книгата на М. Николчина „Бог с машина.

Изваждане на човека (от романтизма до трансхуманизма)“, а и принципното ѝ занимание със сложната динамика на между Бог, машината, човека и животното, която белязва търсенията ѝ от „Човекът утопия“ насетне.

ЛИТЕРАТУРА

- АГАМБЕН, Дж., 2021. *Що е...?* Превод Валентин Калинов. София: Критика и хуманизъм.
- ДЕ МАН, П., 2022. Материализмът на Кант. Превод Георги Илиев. *Пирон*. 22. *Жак Дерида: Фронтове*. <https://piron.culturecenter-su.org/paul-de-man-kants-materialism/> (28.2.23)
- КАСАБОВА, А., 2011. *Ebox.nbu.bg. Домът и къщата*. Достъпно на: http://ebox.nbu.bg/hometext12/view_lesson.php?id=10 (28.2.2023)
- ЛАТУР, Б., 1994. *Никога не сме били модерни. Опит по симетрична антропология*. Превод Доминика Асенова-Янева. София: Критика и хуманизъм.
- ПИТЪРСЪН, Дж., 2019. *12 правила за живота. Противоотрова срещу хаоса*. Превод Анна Златанова. София: Гнездото.
- СТАВРУ, С., 2016. Болното лице – тяло, което не се търпи. *Тялото при социализма. Режици и репрезентации*. София: Рива.
- ФУКО, М., 2021. *Смелостта на истината: Управляването на себе си и другите II*. Превод Антоанета Колева. София: Критика и хуманизъм.
- BLOK, A, T. Elgaard Jensen., 2011. *Hybrid thoughts in a hybrid world*. London: Routledge,
- IRIGARAY, L., 1999. *The Forgetting of Air in Martin Heidegger*. London: The Athlone Press.
- LATOUR, B., 1993. *We Have Never Been Modern*. Translated by Catherine Porter. Cambridge: Harvard University Press.
- SLOTERDIJK, P., 2011. *Spheres. Volume I: Bubbles. Microspherology*. Translated by Wieland Hoban. Cambridge, Mass.: Semiotext(e).
- ŽIŽEK, S., 2020. *Hegel in a Wired Brain*. London: Bloomsbury Academic.
- ŽIŽEK, S., 2012. *Less Than Nothing. Hegel and the Shadow of Dialectical Materialism*. London: Verso.
- ŽIŽEK, S., 2019. *Sex and the Failed Absolute*. London: Bloomsbury Academic
- JIN, H., 2022. Elon Musk faces skeptics as Tesla gets ready to unveil 'Optimus' robot. *Reuters*. 20 September [online]. Available at: <https://www.reuters.com/business/autos-transportation/elon-musk-faces-skeptics-tesla-gets-ready-unveil-optimus-robot-2022-09-20/> (28.2.23)
- JRE CLIPS., 2018. *The Joe Rogan Experience # 1169*, 7 September, viewed February 2023 <https://www.youtube.com/watch?v=Ra3fv8gl6NE>

- NINE, A., 2022. Elon Musk Thinks Optimus Robot Could Be Bigger Than Tesla. *ExtremeTech*. 25 April. [online]. Available at: <https://www.extremetech.com/electronics/334526-elon-musk-thinks-optimus-robot-could-be-bigger-than-tesla> (28.2.2023)
- THE RADICAL REVOLUTION, 2019. *Zizek Challenges Peterson: "Set Your House in Order Before You Change the World?"*, 21 April, viewed February 2023, <https://www.youtube.com/watch?v=gBMmcX-5INQ>

REFERENCES

- AGAMBEN, Dzh., 2021. *Shto e...? Prevod Valentin Kalinov*. Sofiya: Kritika i humanizam
- BLOK, A, T. Elgaard Jensen,. 2011. *Hybrid thoughts in a hybrid world*. London: Routledge,
- DE MAN, P., 2022. *Materializmat na Kant*. Prevod Georgi Iliev. Piron. Broy 22. Zhak Derida: Frontove.
- FUKO, M., 2021. *Smelostta na istinata: Upravlyavaneto na sebe si i drugite II*. Prevod Antoaneta Koleva. Sofiya: Kritika i humanizam.
http://ebox.nbu.bg/hometext12/view_lesson.php?id=10 (28.2.2023)
<https://www.extremetech.com/electronics/334526-elon-musk-thinks-optimus-robot-could-be-bigger-than-tesla> (28.2.2023)
<https://www.reuters.com/business/autos-transportation/elon-musk-faces-skeptics-tesla-gets-ready-unveil-optimus-robot-2022-09-20/> (28.2.23)
<https://www.youtube.com/watch?v=gBMmcX-5INQ>
<https://www.youtube.com/watch?v=Ra3fv8gl6NE>
- IRIGARAY, L., 1999. *The Forgetting of Air in Martin Heidegger*. London: The Athlone Press.
- JIN, H., 2022. Elon Musk faces skeptics as Tesla gets ready to unveil 'Optimus' robot. *Reuters*. 20 September [online]. Available at:
- JRE CLIPS., 2018. *The Joe Rogan Experience # 1169*, 7 September, viewed February 2023
- KASABOVA, A., 2011. *Ebox.nbu.bg. Domat i kashtata*. Dostapno na:
- LATOUR, B., 1993. *We Have Never Been Modern*. Translated by Catherine Porter. Cambridge: Harvard University Press.
- LATUR, B., 1994. Nikoga ne sme bili moderni. Opit po simetrichna antropologia. Prevod Dominika Asenova-Yaneva. Sofia: Kritika i humanizam.
- NINE, A., 2022. Elon Musk Thinks Optimus Robot Could Be Bigger Than Tesla. *ExtremeTech*. 25 April. [online]. Available at:
- PITARSAN, DZH., 2019. *12 pravila za zhivota. Protivootrova sreshtu haosa*. Prevod Anna Zlatanova. Sofiya: Gnezdoto.
- SLOTERDIJK, P., 2011. *Spheres. Volume I: Bubbles. Microspherology*.

- Translated by Wieland Hoban. Cambridge, Mass.: Semiotext(e).
STAVRU, S., 2016. Bolnoto litse – tyalo, koeto ne se tarpi. Tyaloto pri sotsializma. *Rezhimi i reprezentatsii*. Sofiya: Riva.
THE RADICAL REVOLUTION, 2019. *Zizek Challenges Peterson: "Set Your House in Order Before You Change the World?"*, 21 April, viewed February 2023
ŽIŽEK, S., 2012. *Less Than Nothing. Hegel and the Shadow of Dialectical Materialism*. London: Verso.
ŽIŽEK, S., 2019. *Sex and the Failed Absolute*. London: Bloomsbury Academic
ŽIŽEK, S., 2020. *Hegel in a Wired Brain*. London: Bloomsbury Academic.

THE HOME AND THE ROBOT: AN ONTO-TOPOLOGICAL ATTEMPT

Abstract. The article “The Home and the Robot: An Onto-topological Attempt” views the idea of proliferation of hybrids within contemporary domestic spaces due to technological innovations such as Alexa, Siri, home robots etc. It focuses on Musk’s symptomatic project called “Optimus” which is a home robot developed for helping with boring and tiresome everyday chores around the house and thus a key example for exploring the paradoxes within the ideas of homeliness and atmosphere considered as kernels in creating a private and intimate space, i.e., a home.

Drawing on Luce Irigaray’s critique of Heideggerian ontology, Sloterdijk’s onto-topological project and Latour’s hybrids, the article sees the proliferation of hybrids as a way for tackling these paradoxes and how they influence contemporary subjectivity and one of its key spaces of articulation – the home.

The basic problem which the article tries to elucidate is the forgetting of atmosphere in the creation and care for contemporary dwellings. A forgetting expressed precisely by the “becoming smart” of contemporary homes through apps and robots.

However, the article’s problem does not come from technological paranoia, but from a need to articulate certain limits of technology and to mark conceptual trajectories that must be accounted for when innovating the spaces of subjectivity.

Keywords: robots; home; subjectivity; onto-topology; hybrids; technology

✉ **Yakim Petrov**

ORCID iD: 0009-0007-3249-2977

Faculty of Philosophy
Sofia University

15, Tsarigradsko Shosse
Sofia, Bulgaria

E-mail: yakimpetrov1998@gmail.com